

Prof. MUDr. Julius Špičák, CSc., jubilující

Prof. Julius Špičák, MD, PhD, jubilant

J. Martínek

Klinika gastroenterologie IKEM, Praha

Jeden z nejvýznamnějších českých lékařů profesor Julius Špičák se v červnu tohoto roku dožívá životního jubilea. Je mi velkou ctí mu poblahopřát a připomenout jeho nepřehlédnutelnou osobnost čtenářům našeho časopisu z pohledu jednoho z mnoha jeho žáků.

Profesor Špičák (obr. 1–6) se narodil v Praze, odmaturoval na známém pražském gymnáziu ve Voděradské ulici a úspěšně vystudoval Fakultu všeobecného lékařství Univerzity Karlovy. Jeho prvním profesionálním působištěm se stalo Interní oddělení Krajské nemocnice v Ústí nad Labem, kde pracoval pod vedením primáře Jaroslava Bittera, známého severočeského gastroenterologa. Z Ústí se jubilant v roce 1979 vrací do Prahy a po dvou letech strávených na Interní klinice Fakultní nemocnice Královské Vinohrady, kde se věnoval revmatologii, je osloven prof. P. Fričem (mimochoodem na základě doporučení prim. Bittera), a tak v roce 1981 nastupuje jako odborný asistent na Interní oddělení Fakultní polikliniky na Karlově náměstí. Po nástupu na toto legendární pracoviště se jeho prioritami staly endoskopie a v širším záběru pak problematika onemocnění slinivky břišní. V roce 1987 jubilant nastupuje na I. kliniku Všeobecné fakultní nemocnice, kde se stal součástí dalšího legendárního hepatogastroenterologického týmu (prof. Kordač, prof. Brodanová, prof. Mareček, doc. Jirásek, dr. Dražná, dr. Dufek a další). Právě tento mimořádně ambiciózní tým, který postupně vygeneroval dalších více než deset profesorů sídlících dnes od Ústřední vojenské po Vinohrad-

skou nemocnici, jej inspiroval v osobním přístupu k personalistice a managementu v nadcházející vedoucí funkci. V roce 1994 se totiž stává přednostou nově vzniklé Kliniky hepatogastroenterologie IKEM, kterým je doposud.

Osobně jsem se s profesorem Špičákem poprvé setkal jako dítě, když mě představil můj otec, jeho velký přítel. Profesně pak po revoluci v roce 1990, kdy jsem byl studentem třetího ročníku lékařské fakulty a shodou náhod nás oslavenec vyučoval interní prope-deutice. Pamatuji si naše první setkání, kdy nás seznámil s kazuistikou úporné funkční dyspepsie a zdůraznil, že více než polovina pacientů našeho oboru je funkčních, kteří zejména vyžadují empatii a dostatečný čas ze strany lékaře spíše než přemrštěné množství vyšetřovacích metod.

Profesor Špičák jako málokdo jiný podporoval a podporuje jakékoli vědecké a výzkumné aktivity svých spolupracovníků. Řídí se heslem, že jméno přednosty tvoří jeho spolupracovníci, a jak říká, nevádí mu, pokud jsou schopnější než on sám. A nejenže to říká, on podle toho i koná. V duchu tohoto principu se utvořil tým studentů, který vypracoval originální vědecký program a vygeneroval tak první „impaktovanou“ publikaci jubilanta. Byl v něm mimo jiné dnes mimořádně aktivní kardiolog prof. Melenovský, jehož první zahraniční publikace je paradoxně „gastroenterologická“. Konečné výsledky naší experimentální studie – penetrace antibiotik do pankreatu – byly publikovány v roce 1999 a jednalo se o jednu z prvních po-

Obr. 1. Profesor Julius Špičák.

Fig. 1. Professor Julius Špičák.

revolučních českých publikací v časopise s impact faktorem. Za tuto práci jubilant obdržel i Herfortovu cenu. Mimochoodem, v roce 1996 byl abstrakt této práce přednesen na UEGW v Paříži, což bylo vůbec poprvé, kdy z České republiky zazněla ústní prezentace originálního sdělení na takto významném kongresu. V současnosti je každý mladý lékař nastupující na naši kliniku zařazen do konkrétní pracovní skupiny a stává se záhy postgraduálním studentem. Výsledkem je nejen široká aktivní účast na světových kongresech – jen na právě skončeném DDW v San Diegu měla naše klinika deset prezentací, včetně tří přednášek – ale i rostoucí počet i kvalita našich publikací.

Samozřejmostí na Klinice hepatogastroenterologie IKEM je vysílání mla-

Obr. 2. Prof. Špičák při ERCP v rámci živého přenosu endoskopických výkonů konaném v roce 1993 v Praze.

Fig. 2. Prof. Špičák at the ERCP within the live transmission of endoscopic procedures held in 1993 in Prague.

Obr. 3. Prof. Špičák přednáší na workshopu IKEM-LIVE v roce 2008.

Fig. 3. Prof. Špičák lectures at the IKEM-LIVE workshop in 2008.

Obr. 4. Prof. Špičák provádí jedno z prvních cholangioskopických vyšetření na Slovensku ve Fakultní nemocnici Trnava v roce 2014.

Fig. 4. Prof. Špičák performs one of the first cholangioscopic examinations in Slovakia at the University Hospital Trnava in 2014.

dých lékařů na zahraniční pobyty, což si ovšem často žádá nemalé finanční náklady. Jubilant sám zažil, nakolik byly jeho pobyty – v Izraeli, Amsterdamu, Seattlu – inspirující a nakolik přispěly k jeho dalším mezinárodním angažmá. Pamatuji si, že když mi profesor Špičák v roce 1995 nabídl možnost studijního pobytu ve švýcarském Lausanne, nebyl jsem nadšen. Naštěstí jsem neměl odvahy odporovat a vyjel jsem. Z dnešního pohledu byl pro mne tříletý pobyt přelomový, a to nejen z odborné stránky, ale i z jazykové a medicínsko-sociální – přinesl mi mimo jiné nové přátele a jiný celkový pohled na svět.

Právě na poli zahraničních vztahů je jubilant mimořádně aktivní. Záhy po revoluci se seznámil s lídry – první generací moderní evropské gastroenterologie a endoskopie – a již v roce 1993 zorganizoval první živý přenos endoskopických výkonů konaný na území bývalého Československa a celé tzv. východní Evropy. Sám jsem se této přelomové a velkolepé akce zúčastnil jako student medicíny a vzpomínám na mimořádně pozitivní i lehce nervózní atmosféru – přenos do hotelu Hilton byl naprosto novátorský, účast vysoká. Mimo zahraniční hosty (profesoři Armengol-Miró, Hagenmüller, Cremer a stále aktivní Neuhaus) endo-

skopovali i domácí endoskopisté, mimo jubilanta (ERCP u pacienta po resekci žaludku BII) i např. doc. Jirásek, prof. Beneš a prof. Keil. Byla tak zahájena tradice nejstaršího českého workshopu s živými přenosy, která úspěšně pokračuje dodnes. Akce, která se dnes koná pod názvem „Prague endoscopy days“, se zúčastnily takové osobnosti, jako např. M. Bourke, N. Reddy, P. Fockens, T. Roesch, N. Soehendra, opakovaně H. Neuhaus, H. Inoue, A. Haji, A. Sethi a mnoho dalších a vždy takto vznikly nebo se upevnily přátelské profesní vztahy.

Vyvrcholením Špičákova úsilí (nelze nezmínit i zásadní úlohu doc. Kotrlíka, se kterým jubilant vytvořil dlouhou dobu fungující tandem) bylo přidělení organizace celoevropského gastroenterologického kongresu UEGW v roce 2004. Součástí kongresu byl i první LIVE přenos z našeho pracoviště v rámci takto velké akce a není pochyb o tom, že současné úspěchy naší kliniky v podobě opakovaného pořádání mezinárodních LIVE přenosů (v rámci ESGE days nebo UEG week) mají svůj původ právě zde. Domácí organizátoři měli tehdy na rozdíl od dnešního uspořádání, které je čistě mezinárodní, zásadní vliv při tvorbě vědeckého programu, což se odrazilo na významné aktivní účasti českých odborníků, kterou profesor Špičák dokázal z pozice prezidenta kongresu prosadit. Kongresu se zúčastnilo více než 8 000 lékařů a sester, což byl do té doby historicky daleko nejvyšší počet, který byl překonán až po letech. Jen namátkou, v Praze byla tehdy definována dodnes platná „Pražská C&M kritéria Barrettova jícnu“. Mimo výše zmíněné akce profesor Špičák pořádal či spolupořádal mnoho dalších mezinárodních kongresů, workshopů a symposií, jejichž výčet by zasluhoval samostatný prostor.

Jubilant organizoval i nespočet domácích akcí a zásadní zásluhu měl na proměně Diskuzních a vzdělávacích dnů v Karlových Varech ve svěží a moderní kongres, který se stal velmi oblíbeným nejen mezi gastroenterology. Vzdělávací dny měly svou pevně danou strukturu –

první den postgraduální kurz, druhý den sympoziální bloky a volná sdělení a v den třetí se program zaměřil na určitou atraktivní konkrétní problematiku. Byl to právě profesor Špičák, který zval do Karlových Varů mnoho významných zahraničních odborníků, např. Joachima Messnera, Nadira Arbera, Petera Malfertheinera, Petera Lakatoše a mnohé další, což posouvalo kvalitu kongresu a upevňovalo pověst společnosti jako spolehlivého mezinárodního partnera.

Jubilant vždy prosazoval a podporoval reprezentaci naší gastroenterologie na evropské a světové úrovni. Důsledkem systematického pěstování kontaktů měla česká gastroenterologie a endoskopie v podstatě kontinuální zastoupení ve vrcholných evropských strukturách. Zmíněný LIVE přenos 1993 vynesl do výboru Evropské endoskopické společnosti (ESGE) doc. Kotrlíka, jubilant ho následoval a poté podpořil členství ve výboru prof. Rejchrt a prof. Hucla. Osobně mě vyzval, abych se v roce 2009 zúčastnil voleb jedné z komisí UEGW, kde jsem naši zemi reprezentoval v různých pozicích 12 let.

Na pracovišti Kliniky hepatogastroenterologie IKEM vždy panovala svobodná tvůrčí atmosféra. On sám je vždy pozitivně nakloněn v podstatě jakémukoli nápadu a inovaci a nemálo z později realizovaných projektů pochází právě od něj. Díky tomu je naše klinika vizionářským pracovištěm, kde byla řada metod implementována prioritně, některé i s mezinárodním přesahem. V tomto smyslu nelze nezmínit úspěšný program transplantací jater, na němž se naše klinika významnou měrou podílí již od svého vzniku, a řadu endoskopických novinek včetně bariatric, kterou pod dohledem profesora Špičáka zahájil a výjimečným způsobem rozvinul Marek Beneš (nepřekonatelným úspěchem byla přednáška na plenárním zasedání amerického gastroenterologického kongresu DDW v sekci „best papers“).

Profesor Špičák byl mimořádně aktivním členem výboru České gastroenterologické společnosti, kde působil jako

Obr. 5. Prof. Špičák s bývalým předsedou Slovenské gastroenterologické společnosti Ľ. Jurgošem v roce 2016 na tradičním setkání gastroenterologů v Bardejove.

Fig. 5. Prof. Špičák with the former chairman of the Slovak Gastroenterological Society Ľ. Jurgoš in 2016 at a traditional meeting of gastroenterologists in Bardejov.

Obr. 6. Prof. Špičák a prof. Bourke (Sydney) během DDW 2022 konaném v San Diegu.

Fig. 6. Prof. Špičák and Prof. Bourke (Sydney) during DDW 2022 held in San Diego.

vědecký sekretář v letech 1994–1998 a dvakrát jako předseda (1998–2002, 2010–2014). Přes vlastní výrazné názory dokázal v rozhodujících zejména mezinárodních otázkách vždy dosáhnout konsenzu (a respektu) s dalšími významnými reprezentanty jeho i starší generace, jmenovitě s profesory Dítě, Zavorem, Burešem, Ryskou a Keilem. Vždy velmi aktivně prosazoval regionální vědeckou i klinickou spolupráci zemí našeho regionu, mladí i starší lékaři se pravidelně účastnili tzv. Bridging meetingu organizovaného prof. Malfertheinerem,

jehož cílem bylo podpořit spolupráci mezi jednotlivými evropskými regiony. Sám byl prvním endoskopistou z tzv. východní Evropy, který byl zván k endoskopickým demonstracím na předních zahraničních endoskopických kurzech mj. v Bruselu, Berlíně, Káhiře i dalších. Mimořádně pozitivně je profesor Špičák vnímán na Slovensku i v dalších sousedních zemích. Jako jeden z mála se účastnil doposud všech ročníků tradičně nejvýznamnějšího slovenského kongresu Gastroforum a je pravidelně zván i na další tradiční akce, jako např.

na Bardejovské gastroenterologické dny, Polský národní gastroenterologický kongres či Balatonaliga v Maďarsku. Logicky je čestným členem Slovenské (a též Maďarské) gastroenterologické společnosti.

Profesor Špičák je autorem a spoluautorem více než sta publikací v časopisech s impact faktorem. Nejčastějšími tématy jeho prací byly biliární komplikace po transplantaci jater a jejich endoskopické řešení; léčba komplikací portální hypertenze a problematika akutní pankreatitidy a pankreas divisum. Mezi velké úspěchy patří i významné spoluautorství (třetí autor) v článku vydaném v roce 2006 v New England Journal of Medicine, kde bylo prokázáno, že po-

dávání celecoxibu snižuje riziko recidivy adenomových polypů.

Ačkoli v posledních letech přibral další funkce odborné i politické (je členem Rady vlády pro vědu a výzkum a poslancem Parlamentu ČR), aktivně vede kliniku, provádí vizity, ambuluje, endoskopuje, podílí se na publikační činnosti a přednáší. Jestliže slovy jubilanta „Mařatka představuje velikána překračujícího rozměr oboru gastroenterologie a teritoria české kotliny“, pak je jubilant v očích pisatele přímým pokračovatelem Mařatkovy tradice. Symbolické bylo v tomto smyslu i převzetí pomyslné štafety vydávání tzv. aktualit (v gastroenterologii) od Mařatky Špičákem, což je i v současnosti velmi vděčný

formát knižního shrnutí základních novinek oboru. Ostatně právě nyní vychází nové vydání této edice.

Milý Julo, přeji Ti nejpředněji zdraví a pak pocit satisfakce při ohlédnutí za Tvým dílem. Daří se klinice, české gastroenterologii i endoskopii a daří se předávat štafetu dalším Tvým žákům, z nichž nemálo dosáhlo titulu Ph.D., mnozí úspěšně habilitovali a někteří absolvovali i jmenovací řízení. Mnoho z nich, jistě inspirováno Tvoji osobností, již předává své znalosti a dovednosti nastupující generaci.

*prof. MUDr. Jan Martínek, Ph.D., AGAF
Klinika gastroenterologie IKEM, Praha
jan.martinek@volny.cz*

**XXXV.
HILDEBRANDOVE
BARDEJOVSKÉ
GASTRO DNI 2022
Konferencia SGS**

SAVE THE DATE

Hotel
Alexander
Bardejovské
Kúpele

09. 09. - 10. 09. 2022